

Nr 258.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ytterligare kapitalökning för egnahemslånefonden; given Stockholms slott den 5 maj 1922.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Sven Linders.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 5 maj 1922.

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, LINDERS, ÖRNE.

Departementschefen, statsrådet Linders anför.

I Kungl. Maj:ts proposition, nr 2, till innevarande års riksdag med förslag till tilläggsstat för 1922 har Kungl. Maj:t under utgifter för kapitalökning, bil. 3, ifrågasatt viss ökad utlåning under 1922 från *Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml. 224 häft. (Nr 258.)*

egnahemslånefonden. Kungl. Maj:t har sålunda föreslagit riksdagen att *dels* medgiva, att Kungl. Maj:t finge under 1922, utöver förut medgiven utlåning av intill 12,000,000 kronor, disponera ett ytterligare belopp av intill 1,000,000 kronor såsom lån från egnahemslånefonden för bostadslägenheter, *dels ock* såsom kapitalökning för samma fond å tilläggsstat för 1922 anvisa ett reservationsanslag av 2,200,000 kronor.

Vid den redogörelse för ärendet, som återfinnes i 1922 års statsverksproposition, utgifter för kapitalökning, bil. 2, punkt 2, erinrade jag om att efterfrågan på lån för 1922 från egnahemslånefonden varit synnerligen stor. Vid lånefördelningen för 1922 hade sålunda ansökningsbeloppen överstigit de till förfogande stående lånemedlen med 5,375,000 kronor beträffande bostadslån och med 1,479,000 kronor i fråga om lån för jordbrukslägenheter. Ytterligare ansökningar eller i allt fall förfrågningar om möjligheter att erhålla lån kunde vara att förvänta under årets lopp. Den sålunda rådande stora efterfrågan å egnahemslån, bostadsbristen, svårigheterna för uppbringande av kredit på den enskilda lånemarknaden, önskvärdheten att genom egnahemsbildning bidra till arbetslöshetens minskande samt de nedgående byggnadskostnaderna talade för en tillfällig ökning av utlåningen för bostadsändamål under 1922. Med hänsyn närmast till den statsfinansiella situationen begränsades förslaget att omfatta en ökning med 1,000,000 kronor för bostadsändamål.

Under den tid, som förflutit sedan ovan nämnda förslag framlades, har behovet av åtgärder i syfte att främja egnahemsbildningen framträtt allt starkare.

Bland de arbetslösa industriarbetarna har på skilda håll en kraftig önskan gjort sig gällande att komma i besittning av mindre jordbruk. Åtskilliga framställningar i denna riktning hava under senaste tid inkommit till jordbruksdepartementet. Förutom den framställning från arbetslösa i Eskilstuna, som jag den 13 april 1922 anmälde för Kungl. Maj:t, hava framställningar om statens hjälp för bildande av småbruk och upplåtelse av kolonat åt arbetslösa inkommit även från andra håll såsom från arbetslösa inom Norbergs socken av Västmanlands län, vid Kortfors i Örebro län, i Lottefors i Gävleborgs län, i Västerås och i Huddinge m. fl. Det intresse, som härvid ådagalagts av de arbetslösa att genom produktivt arbete på jordbrukets område få sysselsättning och utkomst, synes mig vara värt särskild uppmärksamhet från statens sida. Jag har därför funnit det angeläget att undersöka olika möjligheter för ett tillmötesgående av dessa krav från de arbetslösa, och detta

så mycket mer som kraven härvidlag sammanfalla med det samhälleliga intresset att genom brytande av ny mark öka antalet av dem, som av jorden få sin bärgning.

I detta sammanhang vill jag erinra om det arbete, som utförts av de den 10 juni 1912 tillkallade sakkunniga för utredning av frågan om upplåtelse av kronojord till egna hem (*kronolägenhetskommissionen*). I sitt betänkande den 11 november 1920 har kommissionen framlagt förslag till lag om besittningsrätt för obegränsad tid till kronojord och annan publik jord. Häröver hava yttranden inforrats av vederbörande myndigheter, och det är att förvänta, att samtliga yttranden skola föreligga inom den närmaste tiden. Det är min avsikt att därefter omedelbart igångsätta den erforderliga överarbetningen av förslaget, på det att förslag till lag om besittningsrätt på obegränsad tid må kunna föreläggas nästa års riksdag. Jag har velat omnämna läget av denna fråga av den anledning, att jag anser egnahemsbildningen å kronojord och annan publik jord företrädesvis böra ske genom upplåtelser under form av tryggad besittningsrätt.

Även om de nuvarande formerna för statsunderstöd till egnahemsbildning kunna tarva ändring och komplettering och egnahemsfrågan därvid i hela sin vidd ånyo bör tagas under utredning, anser jag vid sådant förhållande denna fråga icke böra upptagas, förrän man sett, till vilket resultat kronolägenhetskommissionens betänkande kan komma att leda.

Däremot har jag ansett mig böra undersöka i vad mån det är möjligt att i huvudsak inom ramen för hittills bedriven verksamhet för egnahemsbildning tillmötesgå det ovan angivna starka intresset och behovet av att jord i ökad omfattning må under rådande tidsförhållanden bliva tillgänglig för de mindre bemedlade.

Jag vill då först i detta sammanhang erinra om det förslag rörande upplåtelser i huvudsaklig överensstämmelse med norrländska kolonisationskommitténs framlagda förslag av ytterligare högst 50 kolonat å vissa kronoparker, som med anledning av nyss återopade framställning från arbetslösa i Eskilstuna framlagts i en den 13 april 1922 till riksdagen avläten proposition, nr 245.

Då den kolonisation, som beröres av detta förslag, begränsar sig till *kronoparker inom norra delarna av riket*, har jag emellertid även låtit verkställa en särskild utredning angående de tillfällen till egnahemsbildning, som omedelbart kunde beredas å *kronomark inom mellersta och södra Sverige*. Sedan jag den 23 mars 1922 anmodat domänstyrelsen att skyndsamt inkomma med dylik utredning, har domänstyrelsen i

skrivelse den 22 april 1922 framlagt resultatet av den sålunda anbefallda undersökningen. Härav framgår i huvudsak följande.

Den 24 mars 1922 infordrade domänstyrelsen från överjägmästarna i Dalarnas och söder därom belägna distrikt uppgifter angående odlingsmöjligheter i och för egnahemsbildning å domänfondens skogar inom respektive distrikt dels å fastmark och dels å myr- och mossmark. Vidare infordrade styrelsen från domänintendenterna i Kopparbergs och sydligare län likaledes uppgifter angående odlingsmöjligheter å kronans jordbruksdomäner å myr- och mossmark, som genom avdikning kunde göras odlingsbara.

Sistnämnda områden äro belägna å kronoegendomar, som i sin helhet äro utarrenderade. Domänstyrelsen framhåller, att det vid sådant förhållande för eventuella egnahemsupplåtelseerfordrades överenskommelse i varje särskilt fall med vederbörande arrendator om avstående från arrendet av ifrågakommande egnahemsområden.

Enligt de från domänintendenterna och överjägmästarna inkomna uppgifter uppgår den odlingsbara marken inom angivna distrikt till cirka 1,374 hektar, därav

	78 hektar	förut bruten och odlad fastmark, nu i de flesta fall obrukad,
	184 »	obruten fastmark,
	239 »	förut i huvudsak avdikad myr-, moss- och kärrmark,
och	873 »	odikad myr-, moss- och kärrmark.

De sålunda redovisade arealerna fördela sig på ett stort antal områden. Allenast tre av områdena uppgå till 100 hektar, därav två i Dalarna på respektive 154 och 110 hektar och ett i Uppland å 100 hektar.

Utöver dessa områden äro såsom vederbörande jägmästare framhållit betydande områden av de bästa skogsmarkerna å Ombergs och Visingsö kronoparker samt på Gottland av beskaffenhet att kunna uppodlas.

I de angivna arealerna ingå ej en del av jägmästarna såsom odlingsbara uppgivna områden, vilka på grund av utarrendering eller eljest icke kunna omedelbart disponeras.

Domänstyrelsen har starkt betonat, att de nu genom jägmästarna lämnade uppgifterna om odlingsmöjligheter för egnahemsbildning måste anses mycket approximativa. Med hänsyn till den korta tid, som stått jägmästarna till buds, och till den ogynnsamma årstiden hade det icke varit möjligt att företaga de närmare undersökningar på skogarna, som varit behövliga. Det vore sålunda ingalunda säkert, att de odlingslägenheter, som av jägmästarna nu angivits, vid en närmare undersökning visade sig kunna exploateras, likaväl som bättre och möjligen flera odlingsområden än nu föreslagna kunde finnas.

Därest åtgärder skulle anses böra vidtagas för upplåtande av kolonat å kronans skogar och egendomar i mellersta och södra delarna av landet, anser styrelsen det därför nödvändigt att med ledning i första hand av nu lämnade uppgifter verkställa en noggrann undersökning rörande förekomsten där av odlingsbara områden, vilken undersökning måhända lämpligen kunde uppdragas åt kolonisationskommittén.

Slutligen framhåller domänstyrelsen, att då å de flesta kronans skogar inom dessa delar av landet redan funnes ett flertal torp och lägenheter, i vissa fall till och med i större utsträckning än som nu vore behövt med hänsyn till erforderlig

arbetskraft för skogarna, ett flertal nya upplåtelse icke kunde med säkerhet påräkna arbetsförtjänst från kronans skogar.

Vad därefter angår egnahemsbildningen å *enskild mark* har egnahemsinspektören inom jordbruksdepartementet i promemoria den 18 april 1922 anfört i huvudsak följande.

Promemorian avsåge att *i stora drag skissera* vad som med hänsyn till nuvarande förhållanden kunde ifrågasättas angående eventuella omedelbara åtgärder i syfte att få till stånd kraftigare nybildning av mindre jordbruk å *enskild mark*.

1) För att kunna något så när tillgodose den starkt ökade efterfrågan å statens egnahemslån, som för närvarande av skilda anledningar (ganska rikliga utbud å jord, sänkta byggnadskostnader och jordpris, arbetslöshet, bostadsbrist, svårigheter att på *enskild väg* uppbringa kredit etc.) gjorde sig gällande, torde en väsentlig ökning i nuvarande lånemöjligheter vara av nöden. Läget vore för närvarande sådant, att låneförmedlarna måste avvisa ett högst betydande antal sökande icke endast av bostadslån utan även av jordbrukslån. Under 1921 måste låneförmedlarna, *i brist på medel*, avvisa eller till 1922 överflytta ansökningar till belopp av i runt tal 1,700,000 kronor beträffande jordbrukslägenheter och 4,000,000 kronor beträffande bostadslägenheter. En stor balans förefunnes alltså vid ingången av 1922. Därjämte vore att märka, att under 1922 inkommande nya ansökningar kunde beräknas komma att vida överstiga det för året till utlåning nu disponibla beloppet. Den ökning av lånemöjligheterna, som torde vara erforderlig för att möta det spontana behovet och hindra uppkomsten av balans till 1923, kunde beräknas till ungefär 6,000,000 kronor. Härav syntes hälften eller 3,000,000 kronor böra reserveras för jordbrukslägenheter och den andra hälften för bostadslägenheter. Då Kungl. Maj:t å tilläggsstaten för 1922 emellertid begärt att för bostadsändamål få utlåna 1,000,000 kronor utöver förut medgiven utlåning, skulle alltså nu ifrågasättas ytterligare 2,000,000 kronor för bostadslägenheter samt 3,000,000 kronor för jordbrukslägenheter.

Det vore av den största vikt, att, innan man tänkte på några nya hjälpmedel beträffande egnahemsbildningen å *enskild mark* och framför allt innan man sökte stimulera egnahemsrörelsen, man först tillsåge, att nuvarande utlåningsmöjligheter ökades, så att de arbetare, som redan planerat bildande av egna hem och alltså i regel redan utvalt lämpligt jordområde etc., kunde få den erforderliga hjälpen för planens förverkligande. Genom den här ovan i denna punkt ifrågasatta ökade utlåningen torde det kunna bliva möjligt att förhindra, att ett stort antal av dem, som planerat och ofta redan påbörjat det allra första arbetet med ett eget hem, nu måste avvisas.

Med hänsyn till rådande arbetslöshet och intresse att genom tillkomsten av nya, självständiga mindre jordbruk få förvärvsmöjligheterna ökade, torde emellertid en *särskild, tillfällig insats* beträffande jordbruksnybildningen vara av nöden.

2) Härfor krävdes emellertid, att tillräckliga möjligheter skapades att genom egnahemslån understödja en vidgad nybildning av jordbruk *från enskild mark*. Utöver de 3,000,000 kronor, som, enligt vad som ovan nämnts under 1), erfordrades för att möta den nuvarande spontana efterfrågan å jordbrukslån, torde ytterligare 3,000,000 kronor vara av nöden. Ätminstone vore det önskvärt, att möjligheter

funnes för Kungl. Maj:t att, i mån av behov, öka utlåningen i sålunda angiven omfattning.

Beträffande egnahemslåneverksamheten kunde alltså ifrågasättas, att Kungl. Maj:t begärde tillstånd av riksdagen att — utöver redan medgiven maximiutlåning jämte den å tilläggsstat för 1922 ifrågasatta höjningen med 1,000,000 kronor för bostadslån — under 1922 och, därest medlen icke komme till användning under sagda år, under 1923 få såsom lån ur egnahemslånefonden disponera ytterligare sammanlagt 8,000,000 kronor, varav 6,000,000 kronor för jordbruks- och 2,000,000 kronor för bostadslägenheter. Härför torde, enligt från statskontoret erhållen uppgift, erfordras, att egnahemslånefonden genom kapitalökning förstärktes med 6,000,000 kronor.

3) För tillkomsten även av något större och alltså mera bärkraftiga jordbruk än dem, som nu finge belånas med egnahemslån, torde maximigränsen för jordbrukslägenheternas värde böra höjas från 15,000 kronor till 20,000 kronor för obebyggda och från 12,000 kronor till 17,000 kronor för bebyggda jordbrukslägenheter. Höjningen borde kombineras med än kraftigare tillsyn över att de lägenheter, som ifrågakomme för egnahemsbelåning, anskaffades till så billiga pris som möjligt.

Skulle nuvarande bestämmelser för lånens storlek (d. v. s. att lånen finge utgöra högst $\frac{5}{6}$ och minst $\frac{1}{2}$ av värdet) bibehållas, skulle lånemaximum automatiskt höjas från 12,500 kronor till 16,667 kronor, respektive från 10,000 kronor till 14,167 kronor. Det kunde emellertid ifrågasättas, om icke ett särskilt medgivande i varje fall (av Kungl. Maj:t eller av egnahemsinspektören) borde lämnas för låneförmedlarna att vidtaga höjning i lånemaximum utöver 12,500, respektive 10,000 kronor.

Om värde- och lånemaximum, på sätt nu sagts, höjdes, följde därav, att en ny kategori jordbruk komme in under egnahemslånegivningen, vilket även motiveerade en ökning av lånemöjligheterna. Hänsyn härtill hade emellertid tagits under 2), varvid beräknats, att omkring 75 lägenheter av denna nya typ skulle ifrågakomma för egnahemsbelåning under 1922.

4) Ytterligare åtgärder torde vidare böra vidtagas i syfte att underlätta förmedlingen av billig och för jordbruksnybildning lämplig jord. Visserligen funnes för närvarande i jordförmedlingsfonden en disponibel behållning av i runt tal 2,400,000 kronor, men bestämmelserna för användning av medel ur denna fond vore icke för närvarande sådana, att egnahemsnämnderna — de egentliga bärarna av den statsunderstödda egnahemsverksamheten — kunde använda sig av fonden. Lån ur fonden utlämnades nämligen endast till viss del (högst $\frac{4}{5}$) av köpeskillingen för det område, som skulle inköpas för styckning, vartill komme, att låntagaren själv måste finansiera området i ordningsställande, styckning och dylikt. Egnahemsnämnderna hade i regel icke något kapital härför och torde för övrigt icke vara beredda att på egen risk driva en affärsrörelse av ifrågavarande slag. Egnahemsinspektören ansåge det för sin del vara uppenbart, att egnahemsnämnderna — som ju vore halvofficiella organ, fria från enskilda intressen och som hade att svara för egnahemsbildningen och ombestyras egnahemslånegivningen inom respektive län — vore de lämpligaste organen även för ifrågavarande gren av egnahemsverksamheten, nämligen att systematiskt skaffa fram lämplig och billig jord för egnahemsändamål. Detta borde dock icke innebära hinder för en egnahemsnämnd att, där så prövades lämpligt, i sin tur anlita någon i samverkan med egnahemsnämnden arbetande egnahemsverksamheten.

hemsförening för ifrågavarande verksamhets praktiska utförande. Jämte det jordförmedlingsfonden förstärktes med ytterligare 1,500,000 kronor — härigenom skulle i runt tal 4,000,000 kronor kunna bli disponibla — torde av riksdagen böra utverkas medgivande för Kungl. Maj:t att, utan hinder av eljest gällande allmänna bestämmelser för lån från nämnda fond, få disponera denna fonds medel på ett vida friare sätt än nu. Kungl. Maj:t torde nämligen böra få rätt att använda jordförmedlingsfonden för att av dess medel tillhandahålla egnahemsnämnder eller i anslutning till dylika arbetande egnahemsföreningar erforderligt rörelsekapital för bedrivande av verksamhet i syfte att få fram ytterligare egnahemsjord och därpå skapa nya jordbruk.

I betraktande av att redan nu ganska mycket jord utbjödes — särskilt från egendommar, vars ägare på grund av kristidsförhållandena hade ekonomiska svårigheter — och med hänsyn till vikten av att icke jordpriserna onödigt uppdroves (vilket lätt nog kunde ske, om en systematisk upphandling av jord genom det allmännas försorg komme till stånd), torde egnahemsnämnderna icke i regel böra själva inköpa de fastigheter, som respektive egendomsägare ville sälja för styckning, utan i första rummet medverka till anskaffande av köpare, beredande av egnahemslån åt dessa och eventuellt biträda med styckningens tekniska genomförande, områdets iordningsställande, lagfarts- och inteckningsfrågor etc. Men även härför erfordrades i åtskilliga fall, att egnahemsnämnderna från staten bekomme rörelsekapital för arbetets behöriga utförande.

I åtskilliga fall kunde det emellertid vara lämpligt, att egnahemsnämnden själv inköpte ett styckningsområde. Sedan nämnden då upprättat plan för inköpet (med beskrivning av området, uppgift å inköpspris etc.), för styckningen, för områdets iordningsställande och för försäljningen samt helst även skaffat spekulanter till lotterna och slutligen upprättat en kostnadsplan för det hela, borde Kungl. Maj:t kunna ställa det erforderliga kapitalet till nämndens förfogande att av nämnden, mot redovisningsskyldighet, användas för planens realiserande. Affären borde skötas av nämnden, som hade att köpa området i eget namn men på statens risk och för statens räkning. Staten skulle alltså taga såväl risken av eventuell förlust som eventuell vinst. Förhållandet mellan staten och nämnden borde regleras medelst särskild överenskommelse. Givetvis borde utförandet av arbetet ske under kontroll av egnahemsavdelningen, som även skulle granska räkenskaperna för affären.

De för sagda verksamhet erforderliga medlen skulle, som sagt, tagas ur jordförmedlingsfonden, till vilken därefter skulle återbäras de inkomster, som egnahemsnämnderna hade att redovisa.

5) Om det nu, med hänsyn till arbetslösheten inom industrien, gällde att söka få ut industriarbetarna till jordbruket, vore för visso en vidgad egnahemsverksamhet och en kraftigare jordbruksnybildning av den största betydelse. Men det kunde med skäl ifrågasättas, om icke den naturligaste gången för denna omflyttningsrörelse vore, att hemmasöner, lantarbetare och statare, d. v. s. personer, som sedan en längre tid varit bundna vid jordbruket och som alltså kunde antagas hava särskilda förutsättningar att driva ett jordbruk, i ökad omfattning förhjälpes att åtkomma nya jordbruk. Genom den rörelse, som bleve en följd av att ett relativt stort antal lantarbetare o. d. finge stälvständiga jordbruk, kunde helt visst många arbetslösa industriarbetare rycka in på de poster, lantarbetarna lämnade. Att däremot i större omfattning placera industriarbetare — som kanske nu efter en lång

arbetslöshetsperiod icke alls hade medel att bidra till hemmets bildande och som därjämte sedan lång tid varit helt borta från allt vad jordbruksarbete hette — som kolonister, torde knappast vara att tillråda.

Huvudsaken torde vara, att rörelse åstadkommes och nya bärkraftiga brukningsdelar bildades med kompetenta kolonister, som kunde bliva kvar på de nya ställena och där slå sig fram.

6) Enligt gällande bestämmelser för statens egnahemslånerörelse finge egnahemslån för förvärvande av jordbrukslägenheter icke beviljas till högre belopp än $\frac{5}{6}$ av egnahemsfastighetens värde. Egnahemsbildaren måste alltså själv kunna på något sätt bidra till den sista sjättedelen av fastighetens värde, ävensom till anskaffandet av nödiga inventarier, redskap o. d.

För att än ytterligare stödja jordbruksnybildningen under nuvarande tidsförhållanden vore det önskvärt, att egnahemslåneförmedlarna hade möjlighet att i särskilda fall, då fråga vore om nyskapandet av jordbruk, bevilja vissa, möjligen räntefria lån utöver egnahemslånet för inköp av kreatur eller andra inventarier, för odlingsarbete och för att kolonisten över huvud taget snabbt skulle få sitt jordbruk i någorlunda färdigt skick. Dessa mera »fria» egnahemslån skulle då förbehållas dem, som genom nybyggnad och nyodling skapade helt nya jordbruk. För den händelse att det verkligen bleve fråga om placering av arbetslösa såsom kolonister, torde det särskilt vara av nöden, att dylika inventarielån kunde utlämnas utöver egnahemslånet. Närmare bestämmelser för en dylik lånerörelse behövde givetvis utarbetas.

För 1922 vore det önskvärt, att ett belopp av exempelvis högst 500,000 kronor, som borde kunna förslå för två à tre hundra kolonister, kunde få disponeras ur egnahemslånefonden — eller eventuellt ur en ny fond — för en dylik friare lånerörelse utöver den egentliga egnahemslåneverksamheten.

7) Därest ett mera systematiskt arbete i syfte att bereda arbetslösa egnahem ansåges påkallat, torde det — av skäl som ovan angivits — vidare vara ofrånkomligt, att dessa personer utöver egnahemslånet och för utfyllandet av den sjättedel av fastighetens värde, som icke fylldes med egnahemslånet, erhöle ytterligare bidrag jämväl för själva fastighetens förvärvande. Detta torde kunna utgå i form av ett s. k. premielån. Även härvidlag torde endast sådana låntagare böra ifrågakomma, som genom nybyggnad och nyodling själva skapade helt nya jordbruk. Visserligen kunde det anses vara orättvist, att dylikt bidrag lämnades blott i sådana fall, då en arbetslös industriarbetare vore sökande, men bidraget borde kunna anses utgöra en form av det eljest utgående arbetslöshetsunderstödet. Prövningen av frågan, huruvida och till vilket belopp dylikt premielån borde beviljas, skulle efter vederbörlig utredning av egnahemsnämnden ankomma på jordbruksdepartementets egnahemsavdelning. Sedan egnahemsavdelningen alltså fastställt, till vilka kolonister bidrag skulle utgå, skulle beloppet ställas till egnahemsnämndens förfogande att av nämnden utanordnas till kolonisten eller i övrigt disponeras i ungefär samma ordning, som gällde i fråga om egnahemslån.

Det härför erforderliga beloppet torde kunna uppskattas till högst 2,000,000 kronor.

8) I detta sammanhang kunde omnämnas, att ordföranden i Södermanlands läns hushållningssällskaps egnahemsnämnd, kaptenen Hj. Lindhé utarbetat en plan att genom sagda egnahemsnämnd få till stånd viss kolonisation å tvänne, nu i en-

skild ägo varande egendomar inom länet. Planens genomförande krävde emellertid, att egnahemsnämnden genom statens försorg finge till sitt förfogande erforderligt kapital i ungefär den ordning och under de villkor, som ovan angivits.

9) Vidare finge framhållas, att, för den händelse åtgärder i den riktning, som ovan skisserats, ansåges lämpliga, en närmare utformning av förslagen vore erforderlig, vilken då lämpligen kunde ske av egnahemsavdelningen, eventuellt i samråd med några representanter för egnahemsnämnderna.

10) Ehuru förevarande promemoria egentligen avsåge frågan om egnahemsbildningen å enskild mark, önskade egnahemsinspektören till sist betona, att ett tjänligt medel för en vidgad egnahemsbildning överhuvud taget torde vara, att staten själv i viss omfattning inköpte för egnahems- och jordbruksnybildning lämplig mark, som kunde erhållas till särskilt förmånliga pris. Härför torde emellertid erfordras, att Kungl. Maj:t finge befogenhet att disponera domänfondens tillgångar även för inköp av sådan mark, som lämpade sig för upplåtelser till egna hem.

Vad angår frågan om upplåtelser av jord från kronodomäner i södra och mellersta delarna av riket — fränsett upplåtelser från arrendelediga jordbruksdomäner — visar domänstyrelsens utredning, att de möjligheter, som här finnas för en *omedelbar* kolonisation, icke äro stora. Såsom domänstyrelsen själv framhållit, är emellertid utredningen ofullständig. Sålunda lärer, enligt vad jag från kolonisationskommittén inhämtat, å kronoparker i Dalarna finnas ända till omkring 3,000 hektar odlingsbara marker, därav å Björnshyttans kronopark nära Ludvika omkring 1,300 hektar. Av det skäl, som jag anfört i fråga om kronolägenhetskommissionens betänkande, ävensom i betraktande av att ett förslag till organisation för kolonisationens praktiska genomförande först bör utarbetas på grundval av de erfarenheter, som vunnits dels genom statens kolonisationsnämnd och dels genom jordbruksdepartementets egnahemsavdelning, har jag dock icke funnit frågan ligga i det skick, att något förslag nu bör föreläggas riksdagen beträffande omedelbara upplåtelser från kronojord i mellersta och södra delarna av riket.

Jag vill emellertid i detta sammanhang meddela, att åtgärder igångsatts för att, efter utväljande av för kolonisation lämpade odlingsbara områden, få erforderliga praktiska förarbeten, såsom dikningar, väganläggningar och dylikt, utförda redan innevarande sommar med anlåtande av arbetslösa. Härigenom vinnes, att när kolonaten ett följande år utläggas, kolonisterna omedelbart kunna få påbörja själva uppodlingen.

Vidare anser jag det böra tagas i övervägande, om ej till nästa riksdag bör göras framställning om tillhandahållande av medel för Kungl. Maj:t till inköp för statens räkning av för egnahemsupplåtelser tjänlig jord, som kan erhållas till förmånliga priser. För närvarande

kan nämligen Kungl. Maj:t ej utan riksdagens medgivande använda den för markinköp avsedda del av domänfonden till inköp av annan mark än den, som åtminstone till huvudsaklig del är skogbärande eller till skogsbörd tjänlig.

De omedelbara ytterligare åtgärder, som nu kunna ifrågasättas för en vidgad egnahems- och kolonisationsverksamhet, måste därför inskränka sig till ökning av möjligheterna att erhålla lån för egnahemsbildning. Att härvid på sätt egnahemsinspektören ifrågasatt nu göra några ändringar i gällande villkor synes mig icke kunna ifrågakomma. Jag anser därför, att de ytterligare statsåtgärder, som redan denna vår kunna ifrågasättas för att tillmötesgå de ökade kraven på hjälp att erhålla jord, böra inskränkas till ett vidgande av möjligheterna att erhålla lån ur egnahemslånefonden till jordbrukslägenheter. Av egnahemsinspektörens förberörda promemoria framgår, att han beräknar att för mötande av föreliggande behov av jordbrukslån för 1922 och för förhindrande av balans till 1923 skulle erfordras, att ytterligare 3,000,000 kronor finge disponeras såsom lån för jordbrukslägenheter för 1922, och jag vill för min del förorda en ökad utlåning av denna omfattning.

Det härför erforderliga kapitalökningens beloppet åt egnahemslånefonden torde emellertid icke behöva uppgå till samma belopp. Med anledning av en av Kungl. Maj:t den 3 mars 1922 beslutad omläggning av sättet för överföringen av överskott å statens utlåningsfonder till statsregleringen, varigenom kassabokföringsprincipen kommit till tillämpning, har nämligen det belopp, som enligt tidigare beräkningar skolat för 1921 överförs från egnahemslånefonden till statsmedlen, undergått en reducering med ungefär 2,000,000 kronor. Fondens disponibla tillgångar för 1922 bliva på grund härav ökade med 2,000,000 kronor i förhållande till vad som vid avlåtandet av förslaget å tilläggsstaten för 1922 om kapitalökning till egnahemslånefonden beräknades. För den nu ifrågasatta ytterligare utlåningen av 3,000,000 kronor från egnahemslånefonden finnes alltså — under förutsättning, att riksdagen bifaller ovan nämnda förslag å tilläggsstaten för 1922 — ungefär 2,000,000 kronor tillgängliga i fonden, vadan den erforderliga ytterligare kapitalökningen kan begränsas till 1,000,000 kronor.

Under återopande av vad jag sålunda anfört och av 54 § i riksdagsordningen hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen dels medgiva, att Kungl. Maj:t må under 1922, utöver förut medgiven utlåning av intill 12,000,000 kronor och utöver den av Kungl. Maj:t i propositionen angående tilläggsstat för 1922 föreslagna ytterligare utlåningen med 1,000,000 kronor för bostadslägenheter, disponera ett

ytterligare belopp av intill 3,000,000 kronor såsom lån från egnahems-lånefonden för jordbrukslägenheter,

dels ock såsom kapitalökning för samma fond, utöver tidigare av Kungl. Maj:t för ändamålet äskat anslag å 2,200,000 kronor, å *tilläggsstat* för 1922 såsom *reservationsanslag* anvisa ytterligare 1,000,000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Haus Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten förordna, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

M. De Geer.
